

Bitva u Waterloo, průběh a bitva jako místo evropské paměti

Petr KLUSÁČEK

Napoleon Bonaparte

Napoleon I. Bonaparte se narodil 15. srpna 1769 a zemřel 5. května 1821. Stal se francouzským vojevůdcem, státníkem a v letech 1804–1814 a 1825 získal funkci císaře. Narodil se ve městě Ajacio na ostrově Korsika jako druhý syn nepříliš zámožného člena úřednické šlechty, advokáta Carla Bonaparta a jeho ženy Letizie. V devíti letech odvezl otec Napoleona do Francie, kde jako stipendista studoval na vojenských školách. Jednou z těchto škol bylo také vojenské učiliště v Brienne. V této škole si velmi vytrpěl od studentů, kteří se mu posmívali pro jeho malou výšku a špatnou francouzštinu. Tyto problémy řešil vulgárními a fyzickými útoky. I přes tuto nepřízeň vynikal Napoleon v matematice a měl také dobré známky například v zeměpise a dějepise, ale moc mu nešla latina a němčina.

Po smrti svého otce, ve svých 16 letech, převzal na svá bedra starost o rodinu, předčasně dokončil studia a vstoupil s hodností podporučíka do armády. Svoji kariéru začal budovat ve chvíli, kdy se jako dělostřelecký důstojník zasloužil o dobytí pevnosti Toulon roku 1793, když se v noci ze 17. na 18. prosince proslavil při dobytí klíčové pevnosti Fort Mulgrave, přezdívanou Malý Gibraltar. Za tento útok byl následně Bonaparte povýšen do hodnosti brigádního generála.

V roce 1795 v pařížských ulicích úspěšně potlačil rojalistické povstání, stal se divizním generálem a převzal velení nad armádami vnitřní a pařížské oblasti. Následujícího roku byl na návrh Lazare Carnota, jako hlavní opora Direktoría, vyslán do války s Rakouskem a pověřen velením nad francouzskou armádou v Itálii.¹ Zde využil příležitosti a řadou vítězství proti rakousko-piemontským sborům dosáhl toho, že uzavřel mír s Piemontem a následně zatlačil rakouská vojska až k Vídni a také Rakušané byli přinuceni 17. října 1797 uzavřít mír s Francií.

V roce 1799, po nevydařené vojenské kampani v Egyptě, se Napoleon připletl do politického převratu, který měl omezit moc dvou zákonodárných sněmoven ve prospěch silnější výkonné moci a stal se jedním ze tří vládnoucích konzulů. Od roku 1800 zastával doživotní funkci prvního konzula a o čtyři roky později politickými machinacemi přiměl senát, aby jej zvolil francouzským císařem. Vládu si za téměř stálého válečného stavu udržel až do roku 1814, kdy byl po tragickém tažení do Ruska vojsky VI. koalice zatlačen až k Paříži

¹ BARNETT, Correlli. Bonaparte. Překlad Jan Kozák. Brno: Jota s. r. o., 2005. s. 43.

a vlastními maršály přinucen odstoupit. Potom byl poslán do vyhnanství na ostrov Elba, odkud po několika měsících věznění uprchl a bez jediného výstřelu opět usedl na císařský trůn. Francie se však ocitla ve vojenskopolitické izolaci a obnovené císařství nevydrželo více než sto dní. Veškeré Napoleonovo snažení skončilo porážkou v bitvě u Waterloo, po níž rezignoval podruhé a vzdal se spojencům. Ti jej odsoudili k pobytu na ostrově Svatá Helena, kde ve věku 51 let zemřel.

Napoleonův zásah do historie

„Za svůj život se Napoleon zúčastnil kolem šedesáti bitev, tedy více než Alexandr Makedonský a Hannibal.“² Za zmínku stojí například bitva u Slavkova, která se uskutečnila 5. prosince 1805, bitva u Borodina, kde se střetla francouzská a ruská vojska v čele s generálem Kutuzovem a bitva u Lipska 16. října –19. října 1813, kde Napoleon utrpěl drtivou porážku, ze které se již nevzpamatoval.

Za Napoleonovy éry se Francie změnila ze stavovského feudálního státu v sociálně i občansky nově strukturovanou společnost a určovala politický trend ve značné části Evropy. Mimo jiné provedl reformu vnitřní správy a v roce 1804 vydal nový občanský zákoník, známý pod názvem Code civil, jenž se stal vzorem pro další evropské země a dodnes tvoří základ francouzského práva³. Napoleonovo jméno však nebývá spojováno jen se světlými stránkami historie. Kdykoliv je připomínána jeho genialita a vytrvalost v úsilí o dosažení vytyčeného cíle, nezůstává opomíjena jeho lhostejnost k lidem, v nichž viděl jen prostředky a nástroje. Díky tomuto přístupu sice dokázal ze svého národa získávat i skryté rezervy, avšak další památkou na jeho panování zůstává oběť více než milionu francouzských občanů, padlých na četných evropských bojištích⁴.

Panovník na ostrově Elba

Na nevelký středomořský ostrov o rozloze 8000 hektarů, který mu byl spolu s císařským titulem ponechán k doživotnímu užívání, dorazil Napoleon 4. května 1814, v týž den, kdy Paříž přivítala Ludvíka XVIII.⁵ Okamžitě po příjezdu neměl Napoleon žádné plány do budoucnosti a svůj politický život pokládal za uzavřenou kapitolu. Na svém malém panství se začal věnovat rozvoji řemesel, zemědělství, chovu ovcí a těžbě železné rudy. Vydal pro Elbu

² TARLE, Jevgenij. Napoleon. Překlad Eduard Kubala. Praha: Naše vojsko, 1950. s. 22.

³ ČORNEJ, Petr; KUČERA, Jan P.; VANÍČEK, Vratislav. Evropa králů a císařů. Praha: Ivo Železný, 2005. s. 298.

⁴ TARLE, Jevgenij. Napoleon. Překlad Eduard Kubala. Praha: Naše vojsko, 1950. S. 414.

⁵ DUPUY, R. Ernest; DUPUY, Trevor N. Historie vojenství: Harperova encyklopedie. Od roku 1700 do války v Perském zálivu. Praha: Forma, 1997. s. 849.

novou ústavu, nařídil očkování dětí, založil policejní sbor, povinnou školní docházku, nechal postavit dvě nemocnice a zakázal házet odpadky z oken. Staral se také o svou miniaturní armádu, která měla, místo spojenci povolených tří stovek vojáků, 2000 mužů. Ve svém sídle pořádal různá setkání i plesy pro aristokracii a ukazoval se občasným turistům, pro něž představoval velkou atrakci. Po dobu svého pobytu na ostrově mu společnost dělala matka Leticie, sestra Paulína a hraběnka Walewská, která sem přibyla i s jejich synem Alexandrem. Již se začátkem podzimu k němu však začaly pronikat různé zprávy z Francie. K těm negativním patřila skutečnost, že někdejší Napoleonův ministr zahraničí Talleyrand usiloval o jeho internaci na jiný, vzdálenější ostrov. „Navíc Ludvík XVIII. ještě stále nezačal Napoleonovi vyplácet přislíbenou dvoumilionovou apanáž. Na druhou stranu se dozvídal, že ve Francii přibývá nespokojených hlasů, kterým se nelíbil návrat forem a některých institucí starého režimu. Předrevoluční šlechta, jež se vracela z emigrace, zabrala výnosné úřady u dvora, císařská šlechta byla přehlížena a lidé se začali bouřit. Vojáci stále častěji vzpomínali na Napoleona a v Bourbonech spatřovali jen nutné zlo vnučené zvenčí“⁶. To vše i další skutečnosti z francouzského dění Napoleon sledoval a proto si dobře uvědomoval nálady lidu, mezi nímž sílil odpor ke královské dynastii a touha po obnově císařství. Začal tedy uvažovat o návratu do Francie. Definitivně se však rozhodl až v únoru 1815, hned poté, co se dozvěděl, že jeho bývalý ministr policie Fouché se chystá sjednotit opozici a zřejmě připravuje politický převrat. Vhodná situace nastala ve chvíli, kdy ostrov na čas opustil Napoleonův dohled plukovník Champbell. 26. února 1815 císař nalodil svých 1100 vojáků, 80 koní a 4 děla na zrekvírované loď a vyrazil s nimi k francouzskému pobřeží. 1. března se jeho vojáci vylodili na pláži a kolem páté hodiny odpolední vyrazili směrem na Paříž přes alpské stezky Horní Provence. V přímořském kraji Napoleonova přítomnost mnoho radosti u obyvatel nevyvolávala, ale čím více postupoval k Paříži, tím větší nadšení vzbuzoval. Kromě ozbrojených civilistů se k němu začaly přidávat první pluky, které sebou strhly další jednotky z celé Francie. Po pádu Grenoblu a Lyonu nakonec na jeho stranu přestoupil i maršál Michel Ney, jenž mu měl se svou armádou zastoupit cestu. 20. března pak Napoleon za velikého nadšení vstoupil do Paříže. Vlády nad Francií se opět ujal bez jediného výstřelu.

Po převzetí moci bylo Napoleonovým úkolem stabilizovat poměry v zemi a vytvořit kvalitní armádu. Odvedl dalších 50 000 branců, vydal novou ústavu a generál Grouchy zlikvidoval poslední místa royalistického odporu. Napoleon se též snažil o diplomatické styky s Evropou, ale ta k jeho návrhům na trvalý mír zůstávala hluchá. Představitelé vítězných

⁶ TARLE, Jevgenij. Napoleon. Překlad Eduard Kubala. Praha: Naše vojsko, 1950. s. 352.

mocností na kongresu ve Vídni se ihned dohodli na postupu proti jeho osobě a jako narušitel pokoje světa byl vydán veřejnému soudnímu stíhání a začalo se pomalu schylovat k poslední bitvě u Waterloo⁷.

Waterloo v číslech

- Trvání: 18. června 1815
- Místo: Waterloo, Belgie
- Výsledek: Vítězství VII. koalice
- Strany:
 - o Francie
 - o VII. koalice
 - Velká Británie
 - Prusko
 - Spojené Nizozemí
 - Hannoversko
 - Brunšvicko
 - Nasavsko
- Velitelé:
 - o Francie
 - Napoleon Bonaparte
 - Michel Ney
 - o Koalice
 - Arthur Wellesley, 1. vévoda z Wellingtonu
 - Princ Vilém Oranžský
 - Gebhard Leberecht von Blücher
- Síla:
 - o Francie: 69 000 vojáků
 - Pěchota: 48 000
 - Jízda: 14 000
 - Dělostřelci: 7000
 - Děla: 250
 - o Anglo-batavská armáda: 68 000 vojáků
 - Pěchota: 51 000

⁷ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleonova tažení IV. – Pád orla. Třebíč: Akcent, 2004. s. 383.

- Jízda: 11 000
 - Dělostřelci: 6000
 - Děla: 150
- Prusové: cca 50 000 vojáků – kolem 14:00 až 19:00⁸

Postup koalice a Napoleona

Koalice v krátké době proti Napoleonovi povolala 1 800 000 vojáků, ale poblíž Francie se nacházely jen dvě armády. Prusko-dolnorýnská maršála Blüchera a tzv. anglobatavská pod vedením vévody z Wellingtonu s centrem v Bruselu. „Napoleon měl dvě možnosti, jak invazi čelit. Mohl buď nepřítele nechat zaútočit na Francii a protáhnout tak jeho operační linie, přičemž by hlavní armáda operovala na březích Seiny a mobilizované síly ozbrojeného lidu by bránily hlavní město anebo mohl sám zaútočit a postupně likvidovat armády protivníka, tak jak by přicházeli. První možnost blízce připomínala ne moc úspěšnou kampaň z roku 1814, druhá možnost se vzhledem ke stávající situaci jevila mnohem reálnější.“⁹

Zabezpečil tedy hranice s německými státy i pobřeží, a se zbývající armádou 128 000 mužů, již nazval Armée du Nord, se pokusil využít momentu překvapení, vklínit se mezi obě nejbližší spojenecká vojska a postupně je porazit. 6. června začal Napoleon potají soustřeďovat armádu jižně od řek Sambra a Máza. Při tomto se snažil vyvolat dojem, že útok jeho sil bude směřovat mezi moře a Brusel. Wellington reagoval tak, jak si francouzský císař přál a svou armádu rozmístil v prostoru Brusel-Ostende. Dne 12. června Napoleon opustil Paříž a vzápětí se dala do pohybu i Armée du Nord. Wellingtona a Blüchera dělilo od sebe 60 km volného prostoru a Francouzům stál v cestě pouze jediný pruský sbor generálmajora Zieten. Belgické hranice překročili 15. června. Za prvních bojů se zmocnili města Charleroi a Zieten byl stále zatlačován zpět. Mistrovsky ustupoval směrem na Brusel ve dvou proudech. První proud vedl ke křižovatce cest u vesničky Quatre-Bras. Tímto ústupem, hlavně na dvoukilometrovém úseku mezi Charleroi do Ligny, při kterém utrpělo jeho 30 000 mužů citelné ztráty, získal maršálu Blücherovi celý den na to, aby stačil pruské síly soustředit v okolí Ligny a Sombreffe¹⁰. U Quatre-Bras stála jen nassavská brigáda v nizozemských službách, a tak se sem Wellington během noci i následujícího dne snažil přisunout další britské jednotky.

⁸ TARABA, Luboš. Waterloo. Praha: Prostor, 1999. s. 391 – 413.

⁹ KOVARÍK, Jiří. Napoleonova tažení IV. - Pád orla. Třebíč: Akcent, 2004. s. 401.

¹⁰ CLAUSEWITZ, Carl von. O válce. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1959. s. 262.

Armády

Přestože byla francouzská armáda vybudovaná ve spěchu, tvořili většinu vojáků císaři oddaní dobrovolníci a na rozdíl od minulých let v jejích řadách drtivou měrou převládali rodilí Francouzi. Mnoho z nich brali svou účast na tažení především jako obranu vlasti před útokem nepřátel a byla jedním z těch lepších uskupení, kterým kdy Napoleon velel. Armée du Nord, byla rozdělena na gardu, šest armádních a čtyři záložní jezdecké sbory. „Jestliže se nedostatečný čas větší měrou neprojevil na složení a kvalitě mužstva, projevil se na výstroji a výzbroji. Několika eskadronám kyrysníků chyběly kyrysy, jiným jízdním jednotkám závěsy na pušky, či součástky postrojů. Chyběly také torny, závěsy na šavle a patronašky. Zároveň mnoho vojáků vyfasovalo pouze nastříhanou látku na uniformy, jež si sešivali v průběhu tažení. Špatná situace byla i u ženijního sboru a tento nedostatek se měl projevit zejména v bitvě u Waterloo. Nedostávalo se ani pokrývek hlavy a dokonce i císařská garda postrádala své vysoké medvědice¹¹.

Složení anglo-batavské armády bylo značně nehomogenní. Kromě samotných Britů ji tvořilo 20 000 hannoverských, 7 000 brunšvických a 3 000 nassavských vojáků. Z dalších 30 % se skládala z nizozemsko-belgických jednotek, jež donedávna sloužily po boku Francouzů a jejich politická náklonnost, zejména u Belgičanů, byla značně nejistá. Wellingtonovou oporou byly hlavně britské regimenty a oddíly Královské německé legie. Slabinou byli Hannoveřané, taktéž vystrojeni v britských uniformách, které britský vrchní velitel rozptýlil mezi své veterány tak, aby minimalizoval dezerce a pozitivně zapůsobil na jejich morálku. Vojsko bylo rozčleněno do čtyř armádních sborů. Velením I. sboru byl pověřen Vilém, kníže Oranžský, v čele II. sboru stál generál lord Hill, třetí, záložní sbor, podléhal přímému Wellingtonovu velení. Jízdnímu sboru velel generálporučík hrabě Uxbridge¹².

Dolnorýnské vojsko maršála Blüchera bylo více než z poloviny tvořeno jednotkami zeměbrany. Ty byly špatně vycvičené i vybavené a postrádaly jakékoliv bojové zkušenosti. Přesto dokázaly za svého vrchního velitele bojovat s velkým vlasteneckým zápalem. Část armády se skládala z mužů bývalého rýnského spolku a podobně jako Wellington tak i Blücher byl nucen tyto síly promíchat se spolehlivými pruskými regimenty. Jezdeckvo nemělo dobré koně a hodilo se spíš pro průzkumné úkoly. Celkově u Prusů rozhodoval spíš počet než skvělá taktika. Značnou výhodu pro ně představoval fakt, že měli nejschopnější štáb ze všech

¹¹ TARABA, Luboš. Waterloo. Praha: Prostor, 1999. s. 56 - 57.

¹² KOVAŘÍK, Jiří. Sto dní z Elby k Waterloo. Praha: Elka Press, 1999. s. 336 – 340.

armád bojujících u Waterloo a zároveň i nadané sborové velitele. Sbory se tažení účastnily čtyři; I. Zietenův, II. Pirchův, III. Thielmannův a IV. Bülovův¹³.

Bitvy u Ligny a Quatre-Bras

Napoleonovým cílem bylo postupovat na Brusel. Proto musel obsadit křižovatku cest u Quatre-Bras. Na pravém křídle u Ligny se mu však začala shromažďovat Blücherova pruská armáda o síle zhruba 84 000 mužů. Rozhodl se tedy v čele 71 000 mužů osobně vypořádat s Prusy a obsazením Quatre-Bras pověřil maršála Neye. Ten si však s útokem dával načas. Dopoledne proti němu stálo pouze 8 300 výše zmiňovaných nizozemských vojáků s Černým sborem vévody Brunšvického a měl tedy dvojnásobné přečíslení. Místo toho však vyčkával příchodu d'Erlonova sboru a příjezdu Kellermannova jezdeckta¹⁴.

K prvním útokům na obou místech došlo 16. června po první hodině odpolední. I přes tvrdé boje se obě bitvy protáhly až do večera a byly završeny ústupem obou koaličních armád. Britové se stahovali podél bruselské silnice, pruské jednotky prchaly směrem na Wavre. Přestože Francouzi zaznamenali první úspěch, bitvy byly poznamenány špatnou komunikací mezi oběma veliteli. Zejména očekávaný d'Erlonův sbor se díky zmatenosti rozkazů přesunoval mezi Neyovou a Napoleonovou armádou, aniž by výrazněji zasáhl do jednoho z bojů. Přitom je pravděpodobné, že v případě, pokud by celý sbor Droueta d'Erlon uskutečnil plánovaný útok do boku Prusů, proměnila by se bitva u Ligny v novou Jenu¹⁵.

Bilance ztrát Prusů byla vysoká, celých 16 000 mužů a Wellingtonovy ztráty byly asi 4 700 mužů. Jejich armáda však nebyla zdaleka zničená tak, jak si Napoleon představoval. Napoleon ztratil mezi 8500–11 000 vojáků a domníval se, že mu zbývá vypořádat se jen s Angličany. Jeho průzkum nebyl schopen odhalit trasu ústupu Prusů, navíc netušil, že ti dál kryjí cesty na Brusel a znova se shromažďují u Wavre. Jejich zadní voj zamotal hlavu francouzskému jezdecktu, což vedlo k Napoleonovu mylnému předpokladu, že Prusové ustupují z Belgie a nepředstavují vážnější hrozbu. Po promarněném půl dni dal rozkaz maršálu Emmanuelu de Grouchymu, aby s pravým uskupením (asi 33 000 mužů a 96 děl) začal zbytek pruské armády pronásledovat a završil tak její porážku. Napoleonovo mylné rozhodnutí mělo pak v nadcházejících událostech fatální dopad.

Než se Napoleon rozhodl k dalším činům, zahájili Wellingtonovi Angličané ústup od Quatre-Bras směrem na Brusel. Za velkých přívalů deště a díky schopnému zadnímu voji,

¹³ KOVAŘÍK, Jiří. Sto dní z Elby k Waterloo. Praha: Elka Press, 1999. s. 115.

¹⁴ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleonova tažení IV. - Pád orla. Třebíč: Akcent, 2004. s. 427.

¹⁵ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleonova tažení IV. - Pád orla. Třebíč: Akcent, 2004. s. 426.

jenž se s Francouzi střetl a byl poražen na mostě přes řeku Dyle u Genappe, se jim večer 17. června podařilo zaujmout pozice jižně od Waterloo. Zde se již Wellington rozhodl vyčkat Napoleonova příchodu.

Plány a rozestavení vojsk

V době, kdy Napoleonovo jezdecktvo obsadilo hostinec Belle Alliance a začalo se rozmisťovat do bojových sestav, bylo již osm hodin večer. Čas promarněného dopoledne teď císaři Francouzů nedovolil pokračovat v dalších bojových akcích. Obě armády se tedy utábořily na protilehlých svazích budoucího bojiště. Napoleon posléze nadiktoval instrukce jak postupovat v případě, kdyby Angličané pokračovali v ústupu, ale na ten již Wellington nepomýšlel. Tento terén dokonale vyhovoval jeho taktice defenzivního pojetí boje. Již ze Španělska se mu osvědčila tzv. strategie odvráceného svahu a doufal, že díky ní i tentokrát zaznamená úspěch. Navíc ráno před bitvou již dobře věděl, že Prusové stačí dorazit včas.¹⁶

První linie Wellingtonových jednotek stála podél Ohainské silnice v délce asi tři a půl kilometru. Středu velel nizozemský korunní princ Vilém Oranžský. Na statku La Haye Sainte, vysunutém před středem, byly opevněny jednotky královské německé legie. Levému křídlu velel generálporučík Thomas Picton, jehož uniforma spolu se zavazadly zůstala kdesi vzadu a do čela svých mužů se proto postavil v civilních šatech. Pravému křídlu spojenců velel generál Rolland Hill. Díky možnosti obchvatu bylo toto křídlo podstatně silnější než postavení nalevo od středu. Předsunutou baštu na této části britské linie tvořil zámeček Hougoumont, který i s přilehlým lesem obsadilo těsně před bitvou zhruba 1400 hannoverských, nassavských a britských pěšáků. Celá Wellingtonova armáda dle dispozic vyčkávala za odvráceným svahem Ohainské silnice, přičemž dělostřelectvo bylo rozmístěno po celé délce anglo-batavských linií.¹⁷

Napoleonova strategie pro nadcházející hodiny byla jednoduchá. „Přes Hougoumont napadnout anglo-batavské pravé křídlo, přinutit generála Hilla k přeskupení jednotek a současně s tím odvrátit pozornost od útoku na střed (byla zde také možnost, že slabší Hillovo křídlo bude posíleno právě jednotkami středu). Hlavní útok na oslabenou centrální část Wellingtonových pozic měl posléze prorazit obranu jeho sestavy a rozetnout ji vedví. Vedlejší útok na levé anglo-batavské křídlo, který měl snad také odvrátit pozornost od hlavního směru

¹⁶ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleonova tažení IV. - Pád orla. Třebíč: Akcent, 2004. s. 444.

¹⁷ TARABA, Luboš. Waterloo. Praha: Prostor, 1999. s. 231.

útoku, by posléze mohl přerůst v obchvat, jenž by přetnul Wellingtonovu ústupovou cestu, a přispěl by k jeho konečnému zničení.“¹⁸

Poslední přípravy

Maršál Blücher, který shromažďoval své muže u Wavre, dal slovo, že Wellingtonovi u Mont-Saint-Jean pomůže a tento slib se snažil za každou cenu dodržet. Kolem čtvrté hodiny ranní proto vydal rozkaz generálu Büllowovi, aby se s IV. sborem vydal přes Wavre k Chapelle-Saint-Lambert. Zde pruský velitel dorazil kolem desáté hodiny dopolední. Pirchův II. a Zietenův I. sbor vyrazily k Waterloo teprve kolem poledne, vzápětí poté, co pruský průzkum zjistil, že proti němu stojí pouze 20 000 Grouchyho Francouzů. Zadržením této nepřátelské kolony bylo pověřeno 15 000 mužů III. sboru generála Thielmanna.¹⁹

Přestože Napoleon kolem páté hodiny ranní vydal rozkaz, aby byla armáda připravena ve svých pozicích v devět hodin dopoledne, v určenou dobu byly připraveny pouze tři pěší divize I. d'Erlonova sboru, tři divize jízdy, kavalerie císařské gardy a kyrysníci 4. jezdeckého sboru. Zbytek jednotek, díky celou noc trvajícím dešti, jenž rozmáčel cesty a znesnadnil zbytku francouzské armády pochod, zvláště dělostřelectvu, byl schopen se z větší části sešikovat do určených pozic teprve v jedenáct hodin dopoledne.

V 11:35 hodin zazněly z francouzské strany tři dělové výstřely. Ty byly signálem pro 8000 mužů 6. divize Jérôma Bonaparta, aby zahájili pozvolný postup k lesíku, za nímž se skrýval zámek Hougoumont. Spolu s těmito jednotkami se pohnuly vpřed Foyova a Bacheluho divize Reilleho II. sboru a I. sbor divizního generála d'Erlona. Po několika stovkách metrů dolů ze svahu se však tyto síly zastavily (asi v 12:00), vpřed pokračovaly pouze jednotky směřující na Hougoumont.²⁰

Bitva

Hougoumont

Aby muži císařova bratra Jérôma mohli zahájit útok na anglické pravé křídlo, bylo potřeba nejprve proniknout kolem komplexu budov zámku Hougoumont. Cílem k dosažení tohoto úspěchu bylo obsazení lesíka, jenž pozici skrýval jejich očím a byl obsazen nassavským pěším praporem a rotou hannoverských karabiníků. Zlikvidovat tyto jednotky trvalo zhruba hodinu. Vzápětí zaútočili na jižní bránu zámku, ale jejich útok byl palbou odražen.

¹⁸ KOVAŘÍK, Jiří. Sto dní z Elby k Waterloo. Praha: Elka Press, 1999. s. 208.

¹⁹ WOOTTEN, Geoffrey. Waterloo 1815. Překlad Jiří Hutečka. Praha: Amercom SA, 2010. s. 54.

²⁰ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleonova tažení IV. - Pád orla. Třebíč: Akcent, 2004. s. 447.

Wellington, který vše sledoval ze svého velitelského stanoviště, nařídil majorovi Bullovi, aby podpořil své jednotky a zahájil na Francouze u Hougoumontu palbu z dělostřelecké baterie. Tím, ale na sebe angličtí dělostřelci přilákali pozornost jízdních dělostřelců Pirého divize. Přestože generál Reille, velitel štábu II. armádního sboru a náčelník jeho štábu Guillemont další akce proti Hougoumontu zakázali, nejmladší Bonaparte jejich rozhodnutí nerespektoval a v čele svých jednotek se vrhl do nového útoku. Tentokrát své muže rozdělil a podnikl útok na obě brány. Vojáci však neměli páčidla ani miny a na jižní straně byli i přes tvrdé boje brzy odraženi. Na severním úseku se 1. brigádě bránu podařilo vyrazit, ale záhy byla prudkým bodákovým protiútokem z objektu vytlačena. I přes tyto neúspěchy Jérômovi muži v obléhání neustávali a nakonec vše došlo tak daleko, že i zkušený generál Reille, jemuž bylo toto plýtvání lidskými životy a neúčelné počínání zřejmé, na úsek nasadil 9. Foyovu divizi (4700 mužů). Důsledkem celé akce bylo, že 2500 anglo-batavských vojáků vázalo 10 000 mužů Napoleonových. Wellington si brzy uvědomil, že z této strany císař Francouzů hlavní útok nepovede. Začínal si být jistý, že ten bude směřovat proti jeho středu.²¹

Pokus o průlom

V jednu hodinu odpolední, krátce poté, kdy Wellington zjistil, že hlavní nebezpečí na jeho pravém křídle je prozatím oddáleno, dostali dělostřelci „velké baterie“ pod velením Michela Neye rozkaz k zahájení palby na pozice spojeneckých jednotek (13:30 hod.). Jelikož se údolí téměř okamžitě zahalilo dýmem ze spáleného střelného prachu, přesunul se Napoleon na nejvyšší okolní pozici u statku Rossomme. Zde byl k němu předveden zajatý důstojník pruského jízdního Landwehru. Zajatec Bonapartovi prozradil, že jednotky, jež císař vidí na horizontu svého pravého křídla, jsou částí předvoje Bülovova IV. pruského armádního sboru. Napoleon okamžitě vyslal do údolí na ohroženém křídle severovýchodně od Plancenoit dvě jezdecké divize (3000 jezdců) a za nimi 7000 mužů VI. pěšího sboru generála Moutona de Lobau. Jejich úkolem bylo zaujmout obranné postavení tak, aby se linie levým bokem opírala o pravé křídlo I. sboru generála Droueta d'Erlon. Následně francouzský císař odeslal depeši maršálu Grouchymu, v níž apeloval na to, aby se spojil s hlavní armádou.²²

Po dalších třicet minut byl střed spojeneckých pozic bombardován dělostřeleckou palbou. Aby Wellington zamezil velkým ztrátám, nechal pěchotu, rozestavenou za hřebenem svahu do dvou linií ve dvouřadech, zalehnout a využít všech terénních krytů. Po koncentrované dělostřelecké přípravě, jež měla výrazně narušit nepřátelské řady, dal Napoleon povel I. sboru

²¹ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleonova tažení IV. - Pád orla. Třebíč: Akcent, 2004. s. 450.

²² KOVAŘÍK, Jiří. Napoleonova tažení IV. - Pád orla. Třebíč: Akcent, 2004. s. 452.

Droueta d'Erlon pod Neyovým velením, aby zaútočil na spojenecký střed. Čtyři d'Erlonovy divize vyrazili do útoku ve třech různých sestavách.

Všech 16 000 mužů čekala dlouhá cesta. V sevřených masách museli urazit 1200 metrů více či méně otevřeného terénu. V první polovině cesty dolů ze svahu a posléze do pozvolného stoupání. To vše pod těžkou dělostřelbou nepřátelských baterií ukrytých v zásecích a za pevnými ohradami. Masa postupující pěchoty představovala snadný cíl. Avšak ani těžké ztráty nezabránilly Francouzům dostat se do určených úseků. První přímé boje se rozhořely u statku La Haye-Sainte. Statek byl bráněn 2. lehkým praporem královské německé legie, pod velením majora Georga Baringa, na poslední chvíli posíleným jedním praporem Hannoveranů.²³

Donzelotova divize, postupující vpravo od statku, postoupila přes odvrácený svah, směrem k anglo-batavským pozicím. Za tímto svahem je očekávalo 3000 Pictonových mužů ukrytých v obilí. Ti se zvedli z obilí ve chvíli, kdy byli Francouzi vzdáleni na pouhých čtyřicet kroků a zahájili na ně palbu. Po tomto vstupu na bojiště Angličané vyrazili do bodákového protiútku. Proti přesile však nedokázali dlouho vzdorovat a masa francouzské pěchoty postupovala dále vpřed. Navíc na pomoc Donzelotovým jednotkám přicházeli jednotky Marcognetovy divize. Velitel anglického levého křídla generál Picton se snažil povolát další posily, ale byl zasažen střelnou ranou do čela a na místě byl mrtev. Blížila se třetí hodina odpolední a zdálo se, že pozice spojenců dlouho nevydrží. Francouzi oblehli statek Papelotte a Milhaudovi kyrysníci zaútočili na Angličany vlevo od bruselské silnice. Před jejich útokem se musel i Wellington ukrýt uvnitř karé (čtvercová pěchotní formace). „Vzápětí však na Milhaudovy muže zaútočily čtyři Somersetovy jezdecké gardové pluky a pronásledovaly je dolů ze svahu k Belle Alliance. Další dvě brigády těžké jízdy pod velením lorda Uxbridge zaútočily na d'Erlonovy pěší jednotky. Ty se nestačily přeskupit do čtverců a v panice začaly prchat zpět ke svým pozicím. I. francouzský armádní sbor přišel o třetinu svého početního stavu (asi 5000 mužů. 2000 bylo zraněno nebo zabito, zbylí padli do zajetí), o svá děla a dva pluky (45. řadový a 105. řadový) o své plukovní zástavy (plukovní orly).²⁴ Anglickým jezdcům ovšem tento úspěch nestačil a dál pokračovali v pronásledování prchajících jednotek ve směru k „velké baterii“. Ke svému cíli však nedorazili. Na jejich smělost odpověděla francouzská kavalerie, konkrétně polovina Delortovy 14. kyrysnické divize a Jacquinetova 1. jezdecká divize. Výsledkem byl masakr, který stál jen Somersetovy

²³ REGAN, Geoffrey. Rozhodující bitvy. Praha: Naše vojsko, 1994. s. 186.

²⁴ KOVAŘÍK, Jiří. Sto dní z Elby k Waterloo. Praha: Elka Press, 1999. s. 233.

dragouny na osm stovek mužů.²⁵ Na rozdíl od Angličanů se francouzská jízda se svým úspěchem spokojila a stáhla se zpět do svých výchozích pozic.

Útok kavalerie

Po ústupu Francouzů a odražení anglické kavalerie obě strany krátce upevňovaly své síly. Wellington posílil první linie jednotkami druhého sledu a k Hougoumontu vyslal prapor královské německé legie.

Kolem 15:00 obdržel maršál Ney rozkaz za každou cenu ovládnout statek La Haye-Sainte, který se snažila stále marně dobýt jeho řadová pěchota. Boj zde probíhal podobně jako u Hougoumontu. 500 zbývajících spojeneckých vojáků vázalo 4000 Francouzů, přičemž jejich děla zapadla do mokřadů v údolí a obléhající jednotky neměly ani výbušniny, kterými by vyhodily do vzduchu brány.²⁶ I dalšímu útoku na La Haye-Sainte velel Ney osobně, jeho muži však byli opět přinuceni stáhnout se zpět z dostřelu. Současně se za Neyovými jednotkami začalo shromažďovat jezdeckvo. O dalším vývoji nadcházející situace, jedné ze zásadních událostí bitvy, se stále vedou diskuse. Historicky již asi nelze naprosto přesně dokázat, co přimělo maršála Neye k rozkazům, které vydal. Důvodem pro jeho rozhodnutí byl pravděpodobně částečný ústup spojenců na hřebenu svahu. Tento pohyb dozadu v něm mohl vzbudit dojem, že celá anglo-batavská armáda se pozvolna dává na ústup a dozrál čas pro útok jezdeckva, který by mohl zlikvidovat odpor v okolí Haye-Sainte. Původně chtěl do boje povolat pouze kyrysnickou brigádu generála Farina de Creuz, ale jeho nadřízený, velitel kyrysnické divize Dolort, útočit odmítl. Generál ještě neměl tušení, že z nedávného Napoleonova rozhodnutí má maršál Ney nad divizí přímé velení.²⁷ Další nejasnost nastává v tom, co poté rozkázal Ney Dolortovi, když mu rozkaz přijel tlumočit osobně. Dochovala se různá svědectví, jež se nedokážou shodnout, zavelel, aby zaútočila celá jeho divize nebo celý Milhaudův sbor. Faktem zůstává, že generál Dolort nakonec vyrazil do útoku s kompletní 13. a 14. kyrysnickou divizí. Generál Milhaud, pak prý při pohybu svých jednotek vykřikl na velitele lehkého gardového jezdeckva generála Lefebvra-Desnouettese, aby jeho útok podpořil, a generál Lefebvr-Desnouettes, jenž mohl přijímat rozkazy pouze od Napoleona, skutečně Milhauda následoval.

Bylo krátce po šestnácté hodině, když generál Milhaud v čele 5000 jezdců, roztažených takřka v celé šíři bojiště od Hougoumontu až po Haye-Sainte (bezmála 750 metrů), zaútočil

²⁵ TARABA, Luboš. Waterloo. Praha: Prostor, 1999. s. 259.

²⁶ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleonova tažení IV. - Pád orla. Třebíč: Akcent, 2004. s. 462.

²⁷ KOVAŘÍK, Jiří. Maršál Ney. Třebíč: Akcent, 2007. s. 499.

proti nepřátelské pěchotě za Ohainskou silnicí. Angličané se při pohledu na železnou lavinu šachovnicově semkli do dvaceti karé a vyčkávali. Dělostřelci stříleli do poslední chvíle, přičemž způsobili Francouzům značné ztráty. Posléze se také ukryli uvnitř pěchotních čtverců. První útok se Francouzům příliš nevyvedl. Mezi anglická děla jejich formace přijely značně narušené, přičemž zde svou úlohu sehrál rozmočený terén, vysoké obilí a palba z anglických karé, jež na ně dopadala z několika stran.²⁸ Přesto na tyto čtverhrany francouzské jezdeckvo zaútočilo. Po tvrdém boji však byly Milhaudovy jednotky napadeny anglickým jezdecktvem a maršál Ney musel nechat své jednotky ustoupit a znova shromáždit. Teprve poté, co se jezdci seskupili mezi Hougoumontem a Haye-Sainte, dal nový povel k útoku. Mezitím byli jeho muži neustále decimováni děly, která po jejich dobytí nezlikvidovali. Napoleon, jenž si útoku všiml až ve chvíli, kdy už bylo pozdě ho odvolat, okamžitě tento útok odsoudil, ale ihned došel k názoru, že pro úspěch akce bude nutno kavalerii podpořit a na pomoc mu vyslal 3. jezdecký sbor generála Kellermana. Blížilo se k páté hodině odpoledne. Na Angličany najednou útočilo asi 9000 jezdců všech příslušníků kavalerie.

Začátek druhého útoku byl úspěšnější než ten první. Francouzi zlikvidovali tři z dvaceti karé a některá další přišla o své prapory. Tím však dosáhli vrcholu celé akce. Přes opakované nájezdy na pěchotní čtverce to byli zejména oni, kdo byl likvidován. „Po bezvýsledných pokusech byl nakonec o půl šesté dán povel, aby se unavené, 30–40% ztrátami oslabené, brigády a jízdní divize stáhly zpět do svých výchozích postavení.“²⁹

Pruský nástup

První střety francouzské jízdy s předsunutým Bülovovým IV. sborem propukly kolem čtvrté hodiny odpolední u lesa Paris, jenž se rozkládal před vesnicí Plancenoit. O půl páté přijel do lesa i maršál Blücher, který neváhal s rozhodnutím nasadit do boje dvě Bülovovy brigády a jezdeckvo prince Wilhelma Pruského. Kolem páté hodiny Prusové dorazili na kontakt s dvěma tisíci Francouzů v údolí před vesnicí. Ačkoli byli muži Moutona de Lobau v početní nevýhodě, první nepřátelský nápor odrazili. Další útok již vedlo 6000 Prusů s 24 děly a tentokrát byli Francouzi nuceni ustoupit až za okraj Plancenoit.³⁰ Podobně se vedlo i zbylým jednotkám VI. armádního sboru, jež držely pozice severně od vesnice a tvořily spojnici k I. d'Erlonovu sboru. V tu chvíli 7000 Lobauových pěšáků s 24 děly čelilo 18 tisícům mužům a

²⁸ WOOTTEN, Geoffrey. Waterloo 1815. Překlad Jiří Hutečka. Praha: Amercom SA, 2010. s. 68.

²⁹ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleonova tažení IV. - Pád orla. Třebíč: Akcent, 2004. s. 470.

³⁰ TARABA, Luboš. Waterloo. Praha: Prostor, 1999. s. 288.

64 dělům generála Bülova. Prusové se dále stáčeli k říčce Lasne s úmyslem dostat se Francouzům do zad a přetnout jejich ústupové cesty. Záhy se na dostřel jejich děl dostaly i pozice dosud nenasazené gardy a dokonce i farma Rossome, kde si zřídil pozorovatelnu Napoleon. Francouzský císař neváhal proti dobytému Plancenoit vyslat divizi mladé gardy (3800 mužů), která vesnici i přilehlý hřbitov zanedlouho získala zpět. Na tento neúspěch reagoval Blücher tím, že do bojů vyslal dalších 9000 mužů Landwehru. Mladá garda převzala kontrolu nad vesnicí a Lobauovy jednotky se mezitím staraly o ochranu jejího pravého křídla, kde kryly prostor, ve kterém se Prusové pokoušeli o obchvat. Mladá garda své pozice tvrdě bránila, avšak ve chvíli kdy byl těžce zraněn velitel gardy generál Duhesme, rychle ustoupila. Napoleon musel situaci na pravém křídle stabilizovat za každou cenu, a proto k jeho podpoře vyslal dva prapory staré gardy (1100 mužů). Po útoku gardových myslivců se do boje zapojili gardoví granátníci, kteří 14 pruských praporů ve dvaceti minutách z Plancenoit vyhnali.³¹ Odvetou na ně zaútočilo 27 praporů pruské pěchoty a nakonec i stará garda byla nucena ustoupit na západní okraj vesnice. Zde mladí a staří gardisté, v počtu maximálně 3000 vojáků, vzdorovali další tři hodiny bezmála 20 tisícové přesile. V tu dobu se do bojů již začaly zapojovat první jednotky II. pruského armádního sboru pod velením generálporučíka von Pircha.³²

K bojišti po šesté hodině přicházel i I. pruský sbor v čele s generálporučíkem von Zietenem. Jeho 20 000 vojáků mělo za úkol podpořit Wellingtonovo levé křídlo, ale díky špatným zprávám, že Angličané ustupují, se do bitvy přidal až po půl sedmé. Tato pruská podpora umožnila Wellingtonovi odvolat muže z posílených pozic a nasadit je na značně vytížený střed.

Třetí útok na anglický střed

Když byly odraženy oba jezdecké útoky, nehodlal se maršál Ney s tímto neúspěchem smířit a rozhodl se stupňovat tlak na střed spojenců. Do boje nasadil tři brigády Reilleho II. sboru s polovinou Foyovy 9. divize a Bacheluovou 5. divizí (6500 mužů). Wellington na tento vytrvale exponovaný úsek narychlo stáhnul 3. divizi generálmajora Fredericka Adama, ale víc už po ruce neměl. Navzdory tomu byli Francouzi přivítáni s chladným odhodláním. Po deseti minutách soustředěné palby jich zůstalo ve svahu ležet mrtvých či zraněných na 1500. I přes

³¹ TARABA, Luboš. Waterloo. Praha: Prostor, 1999. s. 301.

³² KOVAŘÍK, Jiří. Napoleonova tažení IV. - Pád orla. Třebíč: Akcent, 2004. s. 473.

tyto obrovské ztráty vyrazili proti anglo-batavským formacím na bodák. Prorazit však nedokázali a museli se stáhnout zpět.³³

Po tomto nezdařeném útoku Napoleon nařídil Neyovi, aby vedl do útoku část I. d'Erlonova sboru a za každou cenu farmu La Haye-Sainte dobyl. Ten asi s tisícovkou mužů, pomocí kombinovaného útoku jízdy a pěchoty, úkol konečně splnil. Z jednoho tisíce obránců jich přežilo 45. Dalším útokem francouzský maršál vytlačil spojence z písečného lomu a šesti děly jízdní baterie zahájil palbu na spojenecké pozice.³⁴

Jakmile měl Ney La Haye-Sainte v rukách, nařídil d'Erlonovu sboru pokračovat v útoku na anglo-batavský střed. Ten se začal dařit a spojenci byli nuceni pomalu ustupovat. Navíc Soyova brigáda obešla Hougoumont a s podporou Pirého jezdeckva útočila na pravý bok lorda Hilla. Zhruba o půl sedmé připomínaly anglo-batavské linie napnutý luk, jelikož střed jejich linií ustoupil asi o 500 metrů. Spojenci odolávaly Francouzům z posledních sil. Neyovi scházel k úspěchu už jen kousek. Když však poslal Napoleonovi žádost o další posily, odpovědi se nedočkal. Ve tři čtvrtě na sedm sice Nejstatečnější ze statečných (Neyova přezdívka) zmobilizoval několik nejméně prořídých jednotek, ale bez nových posil nebyl schopen dotáhnout útok do zdárného konce. Wellington na poslední chvíli přeskupil do obrany jednotky mladičkových Brunšvičanů a do útoku proti Francouzům povolal tři husarské pluky podpořené třemi nassavskými prapory. D'Erlonův sbor byl přinucen k ústupu. Tentokrát jej spojenci nepronásledovali.

Útok staré gardy

Bylo něco málo před sedmou hodinou, když se císař Napoleon konečně rozhodl nasadit starou gardu. Do útoku proti spojeneckému středu však nezasáhla celá, ale pouze jejich 6 praporů, tedy maximálně 2 600 mužů pochodujících v pěti kolonách.³⁵ Zbytek gardových jednotek rozmístil podél bruselské silnice tak, aby kryly jeho ústupovou cestu a tím zabránily Prusům obklíčit jeho pravé křídlo. Někdy v tuto chvíli také učinil prohlášení, když nechal mezi ostatní řadové jednotky, jejichž morálka byla po mnoha nezdařených útocích na nevalné úrovni, rozhlásit, že masa pěchoty a jízdy na jejich pravém křídle je všemi očekávaný Grouchyho sbor. Toto prohlášení podpořil i fakt, že pruské jednotky Zietenova I. sboru, které se blížili k farmě Papelotte, se ocitly pod palbou mušket nassavské pěchoty a útokem jejich jezdeckva. To vše díky záměně pruských čák (vysoká vojenská čepice) s francouzskými.

³³ KOVAŘÍK, Jiří. Sto dní z Elby k Waterloo. Praha: Elka Press, 1999. s. 249.

³⁴ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleonova tažení IV. - Pád orla. Třebíč: Akcent, 2004. s. 475.

³⁵ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleonova tažení IV. - Pád orla. Třebíč: Akcent, 2004. s. 478.

Wellington neměl kvůli dýmu nad bojištěm o přípravách protivníka ponětí. Avšak asi půl hodinu před samotným útokem dezertoval z francouzských řad roajalistický důstojník kapitán du Barail, jenž ho o situaci včas informoval a anglický velitel stačil ohrožené místo posílit pěchotou i dělostřelectvem.³⁶

Francouzskými liniemi se brzy nesly dvě morálku povzbuzující hesla: „Grouchy se blíží!“ a „Garda útočí!“ Do čela gardy se opět postavil maršál Ney. Po jeho pravé ruce se chystala do útoku d'Erlonova pěchota, po ruce levé pěchota Reilleho a celý útok se chystalo podpořit i jezdeckvo, jehož koně byli v současné chvíli již na pokraji vyčerpání. Gardové jednotky pozvolna postupovaly šikmým pochodem vlevo od bruselské silnice. V první fázi útoku, i přes nepřetržitou palbu spojeneckých děl, smetly vše, co se jim postavilo do cesty. Zanedlouho však narazily na 2800 pěšáků 1. brigády nizozemsko-belgické divize. Těm se podařilo zastavit postup gardové kolony nejbližší cesty. Kolona útočící po její levé straně byla přivítána ničivou střelbou anglických mušket a Francouzi nedostali ani příležitost k bodákovému útoky. Třetí a čtvrtá kolona, útočící dále vlevo, se dostaly do palby dvou tisíc anglických gardistů, kteří se dvacet metrů před ní na Wellingtonův povel zvedli z obilí. Následným bodákovým protiútokem pak postup těchto dvou kolon definitivně zastavili a Napoleonova elita se musela za neustálého boje začít pomalu stahovat. Poslední (pátá) kolona myslivců střední gardy vyrazila druhům ve zbrani na pomoc a na chvíli zahнала britské gardisty na ústup. Záhy jim však do levého boku vpadly britské jednotky Adamovy brigády a za nimi postupujících 1050 mužů lehké pěchoty. Ti spolu s glasgowskými horaly na Wellingtonův povel zahájili na Francouze další střelbu a vzápětí vyrazili do útoku na bodák. Před tři čtvrtě na osm bylo u Waterloo rozhodnuto. Garda, o níž bylo známo, že nikdy neustupuje, byla nucena se ve čtverhranech krok za krokem stahovat z těžce dobytých pozic. To vše před očima mužů d'Erlonova a Reilleho sboru. Proud raněných, kteří se odpojovali od jednotlivých karé, budil dojem, že garda podlehla panice a brzy se bojištěm ozývaly výkřiky „Garda couvá!“ Navíc někdy v tu chvíli Zietenův 1. sbor prolomil obranu Durutteho divize na pravém křídle.³⁷ V tuto chvíli francouzští vojáci zjistili, že jim nejde na pomoc Grouchy, ale útočí na ně Prusové. I když většina jednotek prvního sledu bojovala dál, v celé Napoleonově armádě začala propukát panika. Pod soustředěným náporom anglické jízdy podporovaným útočící pěchotou se dala na útěk pěchota d'Erlonova sboru. Reilleho sbor ustupoval poměrně

³⁶ TARABA, Luboš. Waterloo. Praha: Prostor, 1999. s. 316.

³⁷ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleonova tažení IV. - Pád orla. Třebíč: Akcent, 2004. s. 482.

spořádaně, prchat začaly pouze jeho dvě či tři pěší roty. Ústup se mu dařil až k Belle Aliance, kde však jeho uskupení roztrhal proud uprchlíků.³⁸

Francouzský ústup

Napoleon, díky špatným informacím o průběhu útoku, se přesunul s třemi zbývajících gardovými prapory po Bruselské silnici vpřed k La Haye-Sainte. Tím se však dostal do cesty prchajícím jednotkám a anglickému jezdecku, které tyto prchající masy masakrovalo. Jeho tři gardové prapory se okamžitě zformovaly do karé, které nebyla spojenecká jízda schopna prorazit. Díky této pevné hrázi se Napoleonovi a jeho osobnímu doprovodu podařilo ustoupit k Belle Aliance, kde se shromažďovaly poslední zálohy. Chtěl zde společně s nimi vzdorovat útočícím spojencům a zemřít, ale to mu jeho muži nedovolili a donutili jej pod ochranou těchto jednotek ustoupit pryč z bojiště. Doprovázen některými svými generály, maršálem Soultem a několika myslivci uprostřed karé I. praporu 1. granátnického gardového pluku dorazil až do Genappe.³⁹

Osud zbývajících třech karé, kryjících ustupující jednotky, byl neméně dramatický. Obklopeny drtivou přesilou nepřátelské armády pomalu ustupovaly k Maison-du-Roi a Rossomme. I když byli gardisté několikrát vyzýváni, aby složili zbraně, vždy odmítli. Bez ohledu na opakované útoky jak jízdy, tak anglické pěchoty, se gardisté krok za krokem stahovali z bojiště. Pěchotní čtverce se změnilly na trojúhelníky a kolem deváté hodiny z nich zůstalo pouze několik jedinců, kteří se v nastalé tmě pokusili zmizet z utuchající vřavy na vlastní pěst. V této závěrečné epizodě bojů urvala jedna z posledních francouzských dělových koulí nohu veliteli anglické jízdy lordu Uxbridgovi.⁴⁰

Na pravém křídle u Plancenoit kladly vytrvalý odpor Prusům zbytky Loubauových jednotek a mladé i staré gardy. Jedině díky jejich houževnatosti nebyla prchající francouzská armáda odříznuta od ústupové cesty zpět ke Genappe a Quatre-Bras. Po tvrdých bojích a snastávající tmou však byly i tyto jednotky ze svých pozic vytlačeny a donuceny ustoupit údolím Lasne.⁴¹

Bojiště dnes

Současná tvář bitevního pole připomíná krajinu z poloviny roku 1815 jen vzdáleně. Již deset let po bitvě prý vévoda Wellington prohlásil: „Vzali mi mé bojiště!“ Příčinou takové změny byla výstavba dominanty krajiny, čtyřicet pět metrů vysokého pahorku, na jehož

³⁸ KOVAŘÍK, Jiří. Sto dní z Elby k Waterloo. Praha: Elka Press, 1999. s. 264.

³⁹ TARABA, Luboš. Waterloo. Praha: Prostor, 1999. s. 340.

⁴⁰ TARABA, Luboš. Waterloo. Praha: Prostor, 1999. s. 331.

⁴¹ KOVAŘÍK, Jiří. Sto dní z Elby k Waterloo. Praha: Elka Press, 1999. s. 269.

vrcholu je umístěna železná socha lva, který cení zuby směrem k Francii (stavbě je též přezdíváno Lví kopec).⁴² Hlína na stavbu, byla svážená z okolních polí a práce neminuly ani svah mezi La Haye–Sainte a Hougoumontem. U mohyly, na jejíž vrchol se dá vystoupat po kamenném schodišti, se nachází návštěvnické centrum, kde jsou promítány ukázky z filmu Waterloo. Další zajímavou stavbou u úpatí Lvího kopce je kruhové panorama, jehož autorem je malíř Louis Dumoulin. Malba zachycuje momenty kolem šestnácté hodiny, kdy 9000 francouzských jezdců zaútočilo na spojenecká karé. Kromě Lví mohyly je celé bojiště poseto množstvím památníků, které připomínají oběti jednotlivých epizod bitvy.

Následky a význam

Následky tohoto konfliktu byly dalekosáhlé, přestože se panovníci snažili, aby se na ideály revoluce zapomnělo. Ve skutečnosti zůstaly, což se projevilo roku 1848. Vznikla Svatá aliance Ruska, Pruska a Rakouska, jež měla zabránit opakování revoluce. Vídeňský kongres byl setkání zástupců téměř všech zemí Evropy po napoleonských válkách, které upravilo mezinárodní vztahy soustavou smluv. Kongres se konal od 1. října 1814 do 9. června 1815 ve Vídni pod řízením rakouského císaře, uherského a českého krále Františka I., který byl zastoupen ministrem zahraničí Metternichem. Pro své každodenní plesy a výlety pro hosty je také nazývaný tančící kongres.⁴³

Vídeňský kongres přerozdělil Evropu, k Nizozemí byla připojena pozdější Belgie, Rakousko získalo ztracená území a také větší vliv v severní Itálii, Prusko získalo Porýní, Rusku připadlo Polsko.

V severní Evropě získalo Švédsko od Dánska, které bylo Napoleonovým spojencem, Norsko. Napoleon byl vypovězen na ostrov Sv. Helena, kde pod přísným britským dozorem císař roku 1821 zemřel, ale po jeho smrti se na něj nezapomnělo a objevilo se mnoho lidí v čele států, jež jej měli za vzor a chtěli dosáhnout stejných úspěchů, jako např. paraguayský diktátor Francisko Solano López, jenž v letech 1862–1870 vedl krvavou válku proti Argentině, Brazílii a Uruguayi. Podobně mexický prezident generál Antonio López de Santa Anna se s oblibou nechával zvat "Napoleonem západu". Dalším takovým mužem byl synovec Napoleona I., jenž dosáhl toho, že byl korunován francouzským císařem jako Napoleon III., ale nikdo z nich se Napoleonovi I. nikdy nevyrovnal. Samotné napoleonské války byly až do první světové války největším válečným konfliktem vůbec.

⁴² KOVAŘÍK, Jiří. Sto dní z Elby k Waterloo. Praha: Elka Press, 1999. s. 192.

⁴³ <http://velvyslancectvi.com/info/vidensky-kongres.php>

Seznam použité literatury

- BARNETT, Correlli. Bonaparte. Překlad Jan Kozák. Brno: Jota s. r. o., 2005.
- TARLE, Jevgenij. Napoleon. Překlad Eduard Kubala. Praha: Naše vojsko, 1950.
- ČORNEJ, Petr; KUČERA, Jan Pavel; VANÍČEK, Vratislav. Evropa králů a císařů.

Praha: Ivo Železný, 2005.

- DUPUY, R. Ernest; DUPUY, Trevor N. Vojenské dějiny 2. díl. Praha: Forma, 1997.
- KOVAŘÍK, Jiří. Napoleonova tažení IV. – Pád orla. Třebíč: Akcent, 2004.
- TARABA, Luboš. Waterloo. Praha: Prostor, 1999.
- CLAUSEWITZ, Carl von. O válce. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1959.
- KOVAŘÍK, Jiří. Sto dní z Elby k Waterloo. Praha: Elka Press, 1999.
- WOOTTEN, Geoffrey. Waterloo 1815. Překlad Jiří Hutečka. Praha: Amercom SA,

2010.

- REGAN, Geoffrey. Rozhodující bitvy. Praha: Naše vojsko, 1994.
- Velvyslanectví

Dostupný z <http://velvyslanectvi.com/info/vidensky-kongres.php>